

TISKAN VRIJEDAN ZBORNIK O PATRU GREGURU KAPUCINU

Ovih je dana iz tiska izašlo vrijedno djelo pod naslovom "Gregur Kapucin i njegovo djelo". Riječ je, zapravo, o zborniku radova s međunarodnog znanstvenog skupa koji je održan u prostorijama Matice hrvatske u Zagrebu 28. listopada 2022. Simpozij su zajedno organizirali hrvatski i slovenski kapucini u prigodi 210. obljetnice smrti *Patra Gregura Kapucina* († 29. siječnja 1812.) pravog imena *Juraj Maljevec*.

Zbornik obuhvaća više od 600 stranica te je podijeljen u dva velika dijela. Prvi dio tako obuhvaća predavanja svih petnaest autora koji su nastupili na simpoziju te njihovi radovi i doprinosi sada omogućuju bolji uvid u neke nove elemente biografije i opusa tog, u nas nedovoljno poznatog, kajkavskog pisca i pjesnika. Njihovim doprinosom predstavljeni su novi modaliteti i smjer valorizacije toga pregaoca, koji ne samo da je obilježio epohu kapucina u Hrvatskoj nego je u nju utkao svoje bogato književno i kulturno nasljeđe. Drugi dio zbornika, u dodatku, donosi pretisak dvaju rukopisa Gregurova poznatog djela *Nebeski pastir pogubljen u ovcu išče* iz 1704. odnosno 1849. godine u štokavskoj inačici. Potom su predočene neke naslovnice Gregurovih tiskanih djela kao i naslovnice pretisaka, a svoje mjesto našli su i neki drugi važni prilozi za književno djelovanje i stvaralaštvo Gregura Kapucina (kao, npr., velika i najznačajnija studija V. Dukata o P. Greguru iz 1915. godine).

Gr(e)gur Maljevec rođen je 2. ožujka 1734. godine a u kapucinski red stupio je u Novom Mestu 1. studenoga 1754. Za svećenika je zaređen u Varaždinu 23. srpnja 1760. U literaturi se najčešće spominje pod redovničkim imenom, *Gr(e)gur Kapucin* odn. *Capuzin*, odnosno u povijesnim izvorima kao *Gregorius Viniczen-sis*. Gimnaziju je najvjerojatnije završio kod zagrebačkih isusovaca [Grič], kao i teološki studij. Nakon prezbiterijskog ređenja bilježi se da je gvardijan i propovjednik najprije u Zagrebu te nakon ukinuća tog samostana (1786.) u Varaždinu. Autor je tematski i žanrovski raznolikog opusa, znatnim dijelom tiskana pod pseudonimima i anonimno. Djela je uglavnom pisao

hrvatskim (kajkavskim) jezikom s elementima baroknoga izraza. U početku je pisao prigodna djela: pjesme u povodu imenovanja I. K. Paxyja (1771.) i M. Vrhovca (1788.) biskupima, Ivana Nepomuka II. Erdődyja banom (1790.) te posmrtni govor u čast Marije Terezije, održan u crkvi sv. Marka u Zagrebu (1781.), a pripisuju mu se i prigodni tekst *Dar za novo leto* (1784.), pjesme za vojnike (*Nagovarjanye szoldatov na vojuyanye proti Turchinu*, 1787; *Nagovarjanye Vukasovicheveh dobrovolyczev na vojuyanye proti Turchinu*, 1789.) i u povodu svećeničkoga jubileja (*Patru Damascenu ztarczu*, 1787.), sve tiskano u Zagrebu, te rukopis *Sivlenye kapuczina iz roda Leslya Grofa* (1799.). U epskoj kronici *Nestrančno vezdašnjega tabora izpisanje* (1789–1791) opisao je Dubički rat na temelju vijesti bečkih dvorskih novina.

Tako je u djelu *Nebeski Pastir* (1795.) prvi u hrvatskoj kajkavskoj književnosti obradio prispodobu o pastiru (Kristu) koji traži izgublenu ovcu (čovjekovu dušu). Kao predložak najvjerojatnije mu je poslužilo djelo *Trutznachtigall* F. Speea von Langenfelda (1649.). U djelu *Horvacka od Kristuševoga narođenja vitija* (1800.), a koje neki autori drže njegovim estetski najvrednijim postignućem (Dukat, 1915.), prikazao je Kristovo rođenje. Religiozne je tematike i *Duhovni kalendar* (Zagreb, 1793.), zapravo prepjev djela *De imitatione Christi* Tome Kempenca. Od 1770. izdavao je pučki *Novi kalendar* (urednik 1801. – 1811.) te u njem, često pod pseudonimima, objavljivao kraće književne priloge i pjesme (*Pantalovski horvacki kalendar*, 1804.; *Skroven prorok*, 1804.; *Brodar*, 1805.; *Jagar*, 1806.; *Tkalec*, 1807.).

Autorstvo mu je dokazano (M. Ratković) i za proturevolucionarnu pjesmu *Horvat Horvatom horvatski govori* (*Novi kalendar*, 1801.) a pripisuje mu se i knjižica namijenjena društvenoj igri pod nazivom *Cabala, to je na vszakoiachka pitanja kratki ter vendar prikladni odgovori vu horvaczkom jeziku* (Zagreb, 1768.).

Rukopisi mu se čuvaju u Nacionalnoj i Gradskoj knjižnici u Zagrebu. Nerijetko se služio i potpisivao različitim kraticama [J. B. K, P.

G. C. i P. G. K.] i pseudonimima [Šoštar, Varga, Dvorski, Valput, Čohaš iz Varaždina]. O njegovu književnom djelovanju do sada je najviše pisao Vladoje Dukat, a ranije i August Šenoa, Stjepan Bosanac, Velimir Deželić, Nikola Andrić i Branko Drechsler, te u naše vrijeme prof. dr. sc. Alojz Jembrih.

Nakladnik ovog vrijednog zbornika je *Hrvatska kapucinska provincija*, sunakladnik *Slovenska kapucinska provinca*, a njegov urednik prof. dr. sc. Alojz Jembrih. Zbornik su zajedno priredili prof. Alojz Jembrih, fra Juro Šimić te prof. Petar Ušković Croata.

Nadati se je da će ova reprezentativna i respektabilna edicija posvećena *Greguru Kapucinu* biti od velike koristi svima onima koji se bave izučavanjem kajkavske književnosti kao i povijesti zajednice braće kapucina u Hrvatskoj, koja do danas nije dovoljno istražena i valorizirana u svim svojim segmentima. Konačno, nadamo se kako će Zbornik ujedno biti i poticaj novim generacijama za daljnje proučavanje kako Patra Gregura tako i njegovih poglavito kajkavskih literarnih ostvarenja.

Juro Šimić

PODRHTAVANJE TIŠINE IVE KALINSKOGA (POU Sveti Ivan Zelina, Mala biblioteka *Dragutin Domjanić*, knj. 116, 2023.)

Podrhtavanje tišine, deveta pjesnička zbirka književnika i znanstvenika **Ive Kalinskoga** – unutar raznolikog mu opusa s dvadesetak knjiga – u izdanju Pučkog otvorenog učilišta Sv. Ivan Zelina, višestruko je intrigantna svojim poetskim slogom. Kao apsolutni poetski *novum*, antologijsko je obogaćenje vrha suvremene hrvatske književnosti.

Višeput je rečeno, Kalinski je pjesnik *sinteze*: jezika, duha, prepletaja poetika i književnih žanrova, filozofije, arhetipskih konstanti suvremenog doba i njegove semantičke pustoši; otkrićem „crne jezgre“ (Kuzmanović, 1971: 25), pjesnik je ideje ljepotno crnoga.

Valja podsjetiti: **Ivo Kalinski** (r. u Črečanu 1940.), antologijski književnik i znanstvenik (jezikoslovac, leksikograf/dijalektolog) esejist, urednik ..., suvremeni je intelektualac višestrukovne i bilingvalne kompetencije – ovjerene u više od pet desetljeća umjetničke i znanstvene prakse, od prvih (kajkavskih) stihova u časopisu *Kaj* (1/1971.). Antologiziran 1975., a prije prve, kajkavske, zbirke (1979.) - ocijenjen je književnim i intelektualističkim bardom, bez premca u suvremenom hrvatskom (kajkavskom) pjesništvu. Kalinski uspostavlja suvremenu poveznicu sa 'središnjom' hrvatskom književnosti, korespondirajući suvereno s kreativnim znacima svjetske poezije. Izrazita neoegzistencijalistička

poetika dominantna je njegova i kajkavskoga i standardnojezičnoga opusa (od poezije, kratke proze i romaneskne strukture).

Ivo Kalinski, pjesnik „iznimne jezične kulture“ (Milanja, 2007: 3-9), u stilskoj (nad)gradnji i estetskom rastu dvadesetak knjiga svog raznorodnog književnog i znanstvenog opusa - i u najnovijoj, devetoj pjesničkoj zbirci *Podrhtavanje tišine* – suvereno je p(r)ovukao hvaljene konstante dosadašnjeg postmodernističkog, neoneihilističkog pjeva. Neporecivo, u Kalinskoga smo svakim novim djelom uočavali upravo gradacijsko prerastanje poetoloških mu vrsnoća onih prethodno objavljenih. U standardnojezičnoj realizaciji, ovaj put, sublimirajući svjetopogledni i poetsko-prozni narativni kôd, npr., kajkavske zbirke iz 2007. *Blindjerana pizza* (u knjizi s Vladimirom Pernićem) *Cicirici & senjali*, kreativno nastavljaajući, bolje rečeno - nadrastajući stihozbirke *Kristalni aed* (2005.), *Lollo* (2008.), *Nemir podvornika Szerbe* (2009.), *Četverolisni četveropreg* (2010.) i *Apidiktorka* (2016.) – Kalinski je u *Podrhtavanju tišine* iznova sažeo i dokazao pjesničku bit svoga stvaralaštva. Reprezentativni vrh njegove vrijednosne piramide, zapravo tekstualne napetosti u slobodnom stihu - od monološko-dijaloških sekvenci, naoko dnevne narativnosti, do grotesknih fabulativnih krokija (osobito

u ciklusu *Mijau... Vau, vau!*: npr., *Na sprovodu, Lučprda*), iznad svega ironičnosti, apsurdnosti kao humorističnosti, oksimoronskih sintagmi („podrhtavanje nesnosne tišine“) – taj reprezentativni vrh Kalinski dostiže nesmiljenom selektivnošću i relativizacijom, pogotovo vlastita teksta, i subjekta („*Zašto otrovana vodka Kalinska*“ – Trampolin); postiže ga sinteznim iskazom, svojevrtnim preamalgamiranjem / vlastita/ stvaralačkog čina do **visoke filozofičnosti**.

Ukratko: p(r)oigravajući se tekstem, semantikom, emocionalnošću.

Izrazitu filozofičnost sveukupnoga pjesništva Ive Kalinskoga, uz „auto/ironijsku poziciju (lirskoga) subjekta“ istaknuo je, među ostalim, **Cvjetko Milanja** – suprotstavivši je (kao i Miroslav Šicel) onoj heideggerovske provenijencije (*Pjesništvo Ive Kalinskoga*, Kaj, XL, 2007.). I dalje, rabeći uz njegovo pjesništvo ključnu referentnu sintagmu - „**nigdinska metafizika**“ - Milanja će zaključiti kako Kalinski „ne svjedoči toliko o krizi pjesništva“ koliko o „krizi suvremenoga globalističkog svijeta i njegove ‘siromašne’ misli koja je simptom umske opustošenosti i niskog modusa egzistencije u kojoj nedostaje briga za vlastito biće“.

I u novoj zbirci, često i naslovno (*Mima, Dostojevski, Jaran iz Bosne, Maša, Harms...*) iskazana je disputabilna narav paralelnih „likova“. Postupci i autorefleksije **pripovjednog kôda** (groteskne minijature, monolozi, dijalozi), **analepsa** kao književni i, općenito, umjetnički „flashback“/prisjećanje (u naslovu *Dijalozi? Terapija protiv sjećanja*) u poetskoj su funkciji. Ukratko, **narativno je u lirskome** – od grafijskog usloznjavanja u stihu, do filozofijske sinteze. I ponovno – poigravanje dnevnim, afirmativnim, zamalo ideologemskim okaminama u sintagmama, poput: „u neko novo svanuće / U neki bolji drugi svijet“ (*Karega, zemlja koje nema*). Bravurozne su i brojne **homonimijske zamjene**/ zabune, uz tzv. varijante prevarenog očekivanja („tigra“ – „pigra“; „Porada se neki novi šarm“; „Svaka tvorba je borba (...) /Svako stvaranje varanje“). I ponovno **ironijske terminologizacije** i poigravanja terminologijskom sviješću u knjiškoj funkciji („Pimpinela magna“; „Rem nije išao

u atelanu /To bi bila glupa litota, javila Mima“; „I bit ćeš letipas, Pteropus edula / Bit ćeš kalong“ - *Tišina*; „Gledaju me momci s Nato-strana / Ili oni sa čudnih Otana, / Ne znajući da su anagram“ - *Azaleja*).

Jedna od skrivenih ključnih riječi zbirke *Podrhtavanje tišine* bila bi, možda, **Stella** – od posvetnog zagovora na njenom početku („Tebi, *Antares!*! Najsjajnija zvijezdo u zvijezdu Škorpiona“) do poetiranih stihova „Ja sam pimpinela. / Moje pravo ime – Stella?!“; do poetiranja **svemirskih razmjera PRAZNINE** (i verzalno istaknuto), u istoj pjesmi (*Porada se neki novi šarm*); „Svemir nema kraja (...) / Ima svoju bit – svoju tišinu /Koja strasno grli – i živi /PRAZNINU.“

Podrhtavanje tišine poetsko je tkivo višestruke **heretičnosti**: spram vlastita teksta, identiteta, civilizacijskih korijena. U skladu s tim, poezija je to mnogostrukih razobličavanja – na razini ideje i označiteljskih praksi (najprovokativnije u završnim stihovima pjesme *Jabuka ili Apple*: „Možda, možda ipak nije kraj! / A što s nama ako kraja uopće nema?!“).

Podrhtavanje tišine u prvotnom naletu moglo bi izazvati **receptijsku jezu** naglašenom **semantikom praznine** kao globalnim usudom – koja, međutim, nije ni tragična, ni patetična, ni melankolična – ukoliko je se, autorskim „pripitomljavanjem“ te praznine, usudi takvom i sagledati.

Višeput je isticana istinska nemoć kritičara u pokušaju književno-analiitičke aktualizacije pjesničkoga djela Ive Kalinskoga, koje se ne da tek tako podvesti, ukalupiti u samo jednu poetiku, takovrstni stil, razdoblje. Nemoć je to pred tekstem koji ne daje znakove „načetosti“, ne vide mu se poetički „šavovi“; tekst je to koji stalno nuka na sintezno zaokruživanje, na općost... A kako sve to izreći neizbježnom iskaznom linearnošću? Tim više što bi svaki pjesmotvor i iz najnovije zbirke zaslužio zahtjevniju interpretacijsku studiju. Zato on ponovno izmiče i jačoj kritičarskoj hrabrosti. Jer djelo takve *cijelosti i sinteze* podliježe jedino apsolutu superlativa. Iza kojega slijedi poetika udivljenja tekstem, fenomenologija **tišine**.

Božica Pažur